

**«ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ
ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ**

**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2022**

Հ Ե Տ Ա Չ Ո Տ Ա Կ Ա Ն Ա Շ Խ Ա Տ Ա Ն Ք

**Հ Ե Ք Ի Ա Թ Ն Ե Ր Ի Դ Ր Ա Կ Ա Ն Ա Չ Դ Ե Ց Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն Ը Տ Ա Ր Ր Ա Կ Ա Ն Դ Ա Ս Ա Ր Ա Ն Ի
Ա Շ Ա Կ Ե Ր Տ Ն Ե Ր Ի Հ Ո Գ Ե Բ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ա Ն Կ Ր Ա**

ԱՌԱՐԿԱ
ՀԵՂԻՆԱԿ
ՄԱՐԶ
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Մայրենի
Եփրեմյան Սուսաննա
Արագածոտնի մարզ
Ապարանի թիվ 2 հիմնական դպրոց

Բովանդակություն

Ներածություն. 3

**Գլուխ1. Տարրական դպրոցում հեքիաթի ուսուցման
մեթոդները.
7**

**Գլուխ2. Հեքիաթի բեմականացումը որպես
երեխաների հոգեբանության վրա դրականորեն
ազդող մեթոդ. . 12**

Եզրակացություն. 16

**Օգտագործված գրականության ցանկ.
18**

ՆԵՐԱՃՈՒԹՅՈՒՆ

Չեքիաթը գրական ժանր է, հիմնականում արձակ ստեղծագործություն, որը ներկայացնում գեղարվեստական, երբեմն ֆանտաստիկ բնույթի իրադարձություններ: Չեքիաթները ժողովրդական բանահյուսության ամենահին և տարածված ստեղծագործություններն են: Մեզ են հասել հնագույն առասպելական ժամանակներից՝ սկզբում՝ բանավոր, հետո՝ գրավոր:

Ժողովրդական բանահյուսության մյուս ժանրերի հետ միասին հեքիաթները հարուստ նյութ են տալիս ժողովրդի հոգեբանությունը, նրա իղձերն ու ակնկալությունները, նրա բուն պատմությունը ուսումնասիրելու համար: Չեքիաթների լավագույն նմուշները այսօր էլ չեն կորցրել իրենց հմայքն ու ուժը և գեղարվեստական մեծ բավականություն են պատճառում մարդկանց: Նրանք ունեն յուրահատուկ նշանակություն այնքանով, որքանով որ բանաստեղծական բարձր ձևերի մեջ կերպավորում են ժողովրդի դարավոր մտքերն ու զգացմունքները, մարդկության անկրկնելի մանկությունը:

Տարրական դասարանների դասագրքերում առկա են ինչպես հայ ժողովրդական հեքիաթներ, այնպես էլ այլազգերի բազմաթիվ հեքիաթներ: Դասագրքերում գետնոված հեքիաթները ոչ միայն ժողովրդական հեքիաթներ են, այլև դրանց գրական մշակումներ՝ աշխատանքի ու աշխատասիրության, խորամանկության ու խարդախության, ընկերասիրության ու հավատարմության մասին:

Չեքիաթը երեխայի համարդաստիարակչական և ճանաչողական մեծ արժեք ունի: Սա շատ երեխաների սիրելի ժանրն է: Եվ պատահական չէ, որ տարրական դասարանների ուսումնական ծրագրում ներառված են շատ հեքիաթներ: Այսպիսով, առաջին դասարանում աշակերտները ծանոթանում են կենդանիների մասին հեքիաթներին («Աղվեսն ու սև գորտնուկը», «Երկու սառնամանիք», «Կացնից շիլա»):

Երկրորդ դասարանում երեխաները կարդում են ժողովրդական հեքիաթներ («Սիվկա-Բուրկա», «Քույր Այոնուշկա և եղբայր Իվանուշկա», «Իվան Ցարնիչ և մոխրագույն գայլ», Էպոսներ «Դորբինյա Նիկիտիչ», «Դորբինյան և օձը», «Իլյայի բուժումը»: Մուրոմեցը», «Իլյա Մուրոմեցը և կողոպտիչը»), ինչպես նաև գրական հեքիաթներ Վ. Ֆ. Օդոևսկին («Մորոզ Իվանովիչ»), Ս.Տ. Ակսակովը («Կարմիր ծաղիկը») և ուրիշներ:

Չեքիաթի մեթոդաբանության թիրախը այլաբանական իմաստն է: Երեխաներն առանց արտաքին միջամտության որսում են հեքիաթի գաղափարական կողմնորոշումը. բարին հաղթում է չարին: Արդեն նախնականը նկալումից հետո աշակերտները ցույց են տալիս իրենց համակրանքն ու հակակրանքը հերոսներին կատմամբ: Չեքիաթների վերլուծության մեջ ուսուցիչներին խնդիրն է օգնել երեխաներին նկատել այս ժանրի առանձնահատկությունները:

Չեքիաթը նպաստում է երեխաների երևակայության զարգացմանը, առաջացնում հետաքրքրություն լավի, բարու, գեղեցիկի նկատմամբ, սերմանում սեր դեպի ընթերցանությունը: Այն օգնում է բացահայտելու ոչ միայն շրջապատի մարդկանց սխալները, այլ տեսնելու, հասկանալու դրանց ծագման պատճառները: Երեխաների

մեջ վաղ տարիքից պետք է սերմանվի իրենց հողի և ժողովրդի հանդեպ սերը, դարերի ընթացքում կուտակված բարի իմաստությունը, հարուստ և կենսունակ մշակույթը՝ բանահյուսությունը, արվեստը:

Մարդը՝ սկզբում փոքր, հետո մեծ, միայն այն ժամանակ ամուր կանգնում է իր ոտքերի վրա, երբ զգում և հասկանում է իր հայրենի հողը, նրա ավանդույթներն ու պատմությունը: Եվ այս ամենը զգալու և հասկանալու համար պետք է սկսել վաղ մանկությունից՝ հեքիաթի հետ ծանոթանալու միջոցով: Երեխաների մեծամասնության համար հեքիաթի հետ ծանոթությունը սկսվում է վաղ մանկությունից, երբ նրանք դեռ չգիտեն ինչպես խոսել, այլ միայն փնթփնթալ: Տատիկներն ու մայրերը նրանց համար կարդում էին մանկական բանաստեղծություններ, հեքիաթներ:

Մանկության տարիներին յուրաքանչյուր երեխա ցանկանում է ընդօրինակել մեծերին, լինել ուժեղ, համարձակ, ճարպիկ և խելացի: Իսկ հեքիաթ ու մնա կարծես թե գիտակցում է իր անգիտակից ցանկությունները: Հեքիաթային աշխարհում նրան իրականանում են մեծ ու փոքր երազանքները, որոնց նա կարեկցում է, երբ լսում կամ պատմում է դրա սեփական տարբերակը:

Հեքիաթը նրանց տալիս է փորձառությունների անհրաժեշտ տիրույթ, ստեղծում յուրահատուկ, անզուգական տրամադրություն, առաջացնում լավ ու լուրջ զգացումներ: Հեքիաթը օգնում է վերակենդանացնել մեր մշակույթի հոգևոր փորձը և մեր ժողովրդի ավանդույթները, սովորեցնում է բարություն և արդարություն: «Հեքիաթ», - գրել է Վ.Ա. Սուխոմլինսկի,- զարգացնում է երեխայի ներքին ուժը, որի շնորհիվ մարդը չի կարող բարիք չանել, այսինքն՝ սովորեցնում է կարեկցել:

Հեքիաթն իր ներդաշնակ կոմպոզիցիայով երեխային սովորեցնում է տրամաբանորեն մտածել. նրան ում տեղի ունեցող իրադարձությունները զարգանում են խիստ հաջորդականությամբ: Պատմությունը նկարագրում է սյուժեի դիսամիկան: Որքան մոտենում է ավարտը, այնքան ավելի լարվում են կերպարների հարաբերությունները: Ճատ հաճախ, հերոսին բերելով նպատակին գրեթե ամբողջական հասնելու պահը, հեքիաթը թույլ է տալիս իրադարձությունը կտրուկ շրջելի սկզբնական դիրքի վրա, և նա նորից սկսում է պայքարը արդարության հաղթանակի համար: Այս տեխնիկան օգնում է երեխային հասկանալ, որ նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է համառություն, հավատարմություն պարտքի հանդեպ և ամեն գնով հաղթելու ցանկություն: Հեքիաթում հերոսներ, կերպարները սկզբից մինչև վերջ օժտված են որոշակի դրական ուժերով կամ արատներով:

Հեքիաթների հերոսները միշտ հավատարիմ են մնում իրենց կերպարներին՝ ինչ էլ որ նրանց հետ պատահի: Երեխայի համար հեքիաթների այս հատկանիշը շատ կարևոր է. սա մարդկային հարաբերությունների անհրաժեշտ պարզությունն է: Արտահայտությունների կառուցումը, բառերի ընտրությունը որոշվում են բովանդակության բնույթով: Հանգիստ պատմվածքը փոխարինվում է արագ պատմվածքով, երբ խոսքը վերաբերում է հանկարծակի և արագ գործողություններին, դա ձեռք է բերվում շարժման բայերի օգնությամբ: Կարապի, սագերի մասին, օրինակ, ասում են այսպես՝ «թռավ», «բռնեց», «տարվեց» և այլն: Բայերի ընտրությունը հստակ փոխանցում է իրադարձությունների դիսամիկան, իրավիճակի սրությունը: Միևնույն ժամանակ փոքրիկ ունկնդիրը դառնում է, ասես, կատարվողի մասնակից՝ կարեկցելով հեքիաթի հերոսներին: Պատմողները

վերարտադրում են աշխարհն իր ողջ օբյեկտիվ նյութականությամբ, հնչյունների բազմազանությամբ, գույների փայլով:¹

Յեքիաթները լցված են արևի լույսով, անտառային աղմուկով, քամու սուլոցով, կայծակի շլացուցիչ փայլով՝ մեզ շրջապատող աշխարհի բոլոր հատկանիշներով:

Տարրական դպրոցում, ըստ ծրագրի, աշակերտները միայն գործնականում են ծանոթանում հեքիաթի առանձնահատկություններին՝ որպես բանահյուսական ժանրի: Յուրաքանչյուր հեքիաթ ունի իր կոմպոզիցիոն առանձնահատկությունը: Ուստի աշակերտները միայն կրկնելով չեն կարողանում եզրակացնել՝ հեքիաթն իրենց ամջն է, թե ոչ: Կարևոր է սովորեցնել դպրոցականների նստեղծագործության ժանրը ճանաչելիս հաշվի առնել դրա առանձնահատկությունների ամբողջությունը: Տարրական դասարանի աշակերտների համար հեքիաթներում գրավիչ է գործողությունների զարգացումը, որը զուգորդվում է լույսի և մութ ուժերի, հրաշալի գեղարվեստական գրականության, իդեալականացված հերոսների և երջանիկ ավարտի պայքարով:

Ցավոք, շատ հաճախ ժողովրդական հեքիաթներին բնորոշ այստեղ ծագործականներ ուժը չի բացահայտվում դասարանում, քանի որ հեքիաթների ուսումնասիրությունը շատ դեպքերում հանգում է հերոսների կերպարների պարզաբանմանը և հեքիաթի սյուժեի որոշմանը. արդյունքում կործանվում է նրա գեղարվեստական աշխարհի ամբողջականությունը և անհետանում նրա առանձնահատուկ հմայքը:

Կարևոր է երեխաներին ցույց տալ, թե ինչից է բաղկացած հեքիաթը, օգնել պատկերացում կազմել հերոսների, իրադարձությունների համակարգի և հեքիաթի հերոսների դերի, տեսողական միջոցների հարստության մասին: Ժողովրդական խոսքի պատկերավորությունը կնպաստի աշակերտների երևակայության և ստեղծագործելու զարգացմանը: Հուզիչ ֆանտաստիկ սյուժեի հետևում, տարբեր կերպարների հետևում մենք պետք է օգնենք երեխային տեսնել ժողովրդական հեքիաթի հիմնական բանը՝ իմաստի ճկունությունն ու նրբությունը, գույների պայծառությունն ու մաքրությունը, ժողովրդական բառի պոետիկան: Այս խնդիրն իր լուծումը գտնում է միայն դպրոցում ժողովրդական հեքիաթների ուսումնասիրության ինտեգրված մոտեցման մեջ:

Հարցերի և առաջադրանքների համակարգը, որն ուղղված է հեքիաթի առաջնային ընկալման ստուգմանը, ժողովրդական հեքիաթի պատկերների, սյուժեի և կոմպոզիցիոն առանձնահատկությունների համակարգը վերլուծելուն, իրենց ժանրային բնույթին համապատասխան՝ նպաստում է դրա բարոյական և բարոյականության ավելի խորը մթնմանը և ընկալմանը:

Յեքիաթի ուսուցումը չպետք է սահմանափակվի կարդալ-վերլուծելով կամ նկարագարողելով: Յեքիաթի ուսուցման դասաժամերին պետք է կատարվեն բազմաբովանդակ աշխատանքներ, օրինակ՝

1. Յեքիաթի համար պետք է ընտրել նոր վերնագիր
2. Գրառել հեքիաթի գաղափարն արտահայտող առած-ասացվածքներ
3. Դ-աձև աղյուսակի միջոցով առանձնացնել բարի և չար հերոսներին
4. Ո՞ր հերոսին աշակերտները կուզեն նմանվել

¹ <https://lusinetonikyanblog.home.blog/2019/06/08/%D5%AB%D5%B4-%D5%A5%D6%80%D5%A1%D5%A6%D5%A1%D5%AE-%D5%B4%D5%A1%D5%B6%D5%AF%D5%A1%D5%BA%D5%A1%D6%80%D5%BF%D5%A5%D5%A6%D5%A8-2/>

5. Բեմականացնել հեքիաթից հատվածներ

6. Խճանկարներն ամբողջացնելով՝ ստանալ հեքիաթի նկարագրողում:

Նմանատիպ աշխատանքներ աշակերտները կատարում մեծ սիրով և արդյունքում խորապես ըմբռնում հեքիաթի գաղափարական իմաստը: Այս պարագայում, իրապես, հեքիաթը դրականորեն է ազդում աշակերտների հոգեբանության, երևակայության, աշխարհընկալման և պատկերացումների վրա:

Կենցաղային հեքիաթի վրա աշխատելիս՝ հարմար է օգտագործել վերապատմությունը՝ պատմողի դեմքի փոփոխությամբ: Հեքիաթների այլաբանական իմաստը աշակերտները հեշտությամբ են բացահայտում: Շատ կարևոր է երեխաներին սովորեցնել տարանջատել հեքիաթի սյուժեն դրա պատմվածքից, հետևաբար, վերլուծության մեջ ուշադրությունը կենտրոնացված է բանաձևերի վրա:

Սկիզբ: *Ժամանակին ..., Որոշ թագավորությունում, որոշակի վիճակում ...;*

Շարունակություն: *Որքան երկար, որքան կարճ ..., շուտով հեքիաթը պատմվում է, բայց ոչ շուտով գործը կատարվում է ...;*

Վերջ. *Իսկ ես այնտեղ էի, մեղր-գարեջուր խմեցի, այն հոսեց բեղերիս ներքև, բայց բերանս չմտավ... Ահա քեզ համար հեքիաթ, բայց ինձ համար մի բաժակ կարագ.*

Ժուլյուսկին գրել է. «Երեխաներին հեքիաթներ են պետք, քանի որ իրենց լավագույն օրինակներում նրանք բարոյապես մաքուր են և չեն թողնում վատ, անպարկեշտ տպավորություն: Հեքիաթների շնորհիվ երեխայի մոտ ձևավորվում է կարեկցելու, համակրելու և ուրախանալու կարողություն, առանց որի մարդը մարդ չէ: Որովհետև հեքիաթասացների նպատակն է «կրթել մարդկությունը երեխայի մեջ՝ ուրիշների դժբախտություններից ոգևորվելու, ուրիշի ուրախությամբ ուրախանալու, ուրիշի ճակատագիրը սեփականը զգալու այս հիանալի կարողությունը»:

Վերոնշյալը որոշում է մեր ուսումնասիրության թեմայի արդիականությունը:

Թիրախ: Ուսումնասիրել հեքիաթի վրա աշխատելու մեթոդները, ընտրել հեքիաթի հետ աշխատելու ամենաարդյունավետ տեխնիկան:

Ուսումնասիրության օբյեկտ.

1. Ուսումնասիրել հետազոտական խնդրի վերաբերյալ գրականությունը:

2. Ցույց տալ հեքիաթների դերն ու նշանակությունը երեխայի հոգևոր-բարոյական զարգացման գործում:

Հետազոտական աշխատանքը ներածությունից բացի բաղկացած է երկու գլխից, եզրակացությունից: Առաջին գլխում տրված են տարրական դպրոցում հեքիաթի վրա աշխատելու տեսական հիմքերը, քննարկվում է հեքիաթի վրա աշխատելու մեթոդաբանությունը, իսկ երկրորդ գլխում գործնականում հեքիաթի ազդեցությունը երեխայի հոգեբանության վրա:

ԳԼՈՒԽ 1

Տարրական դպրոցում հեքիաթի ուսուցման մեթոդները

Տարրական դասարաններում ուսուցման արդյունավետության բաղկացուցիչ մասն է կազմում հեքիաթների ուսումնասիրությունը:

Սակայն շատ կարևոր հանգամանք պետք է հաշվի առնել. չկա արդյունավետ ուսուցում առանց հստակ և մշակված մեթոդների: Մեթոդները քարացած կարծրատիպեր չեն, դրանք անընդհատ փոփոխվող, իրադրություններին և ժամանակներին համադրվող գործնական կիրառություններ են, որոնց հիմքում ընկած են հոգեբանության ու ազդեցության դրույթները: Այսինքն՝ որքան հաջողված է ուսուցումը, այնքան ուժեղ և կանոնակարգված է ուսուցման մեթոդը:

Հեքիաթներ կարդալիս օգտագործվում են աշխատանքի հետևյալ տեսակները.

- Հեքիաթի ընկալման նախապատրաստական աշխատանքներ
- Հեքիաթ կարդալու բուն ընթացք
- Կարծիքների փոխանակում կարդացածի վերաբերյալ
- Հեքիաթի մասերի ընթերցում և դրանց վերլուծություն
- Պատմության պատրաստում
- ամփոփիչ գրույց
- Ամփոփում
- Առաջադրանքներ երեխաների համար տանը

Ուսուցիչներն իսկ կողմից մշակված մեթոդները տալիս են հեքիաթների հետ աշխատելու ընդհանուր ուղղություններ՝ կախված դրանց ժանրային պատկանելությունից, բայց միևնույն ժամանակ այն ամբողջությամբ հաշվի չի առնում հեքիաթի ժանրի որակական տարասեռությունը, չի որոշում հմտությունների օպտիմալ քանակ, որոնք պետք է ձևավորվեն փոքր տարիքի աշակերտների մոտ տարբեր տեսակի հեքիաթներ կարդալիս: Բայց գրական հիմունքների իմացությունն է, որ օգնում է մեզ՝ ուսուցիչներին, ավելի լավ հասկանալու հեքիաթի դերը, ընտրել այնպիսի մեթոդներ և տեխնիկա, որոնք համապատասխանում են հեքիաթի այս տեսակին և նպաստում են հեքիաթները վերլուծելու անհրաժեշտ հմտությունների ձևավորմանը:

Հմտությունները հնարավորություն են տալիս երեխաների ընկալման մեջ ստեղծելու անհրաժեշտ հուզական երանգ, նրանց սովորեցնելու, որ միանման հեքիաթներ չկան, որ յուրաքանչյուր հեքիաթ յուրովի հետաքրքիր է:

Այսպիսով, առօրյա հեքիաթներում խոսում են մարդկանց բնավորության, կենդանիների սովորությունների մասին: Առօրյա հեքիաթները վերլուծելիս չպետք է համեմատել մարդկանց կերպարները: Սոցիալական հեքիաթները ցույց են տալիս ժողովրդի կյանքը, նրա վիշտը, գրկանքները, աղքատությունը, իրավունքների բացակայությունը: Դրանք ուսումնասիրելիս կարելի է համեմատել, թե մարդիկ ինչպես են ապրել առաջ, ինչպես են ապրում հիմա, ինչ իրավունքներ են ունեցել: Հեքիաթները ցույց են տալիս ժողովրդի երազանքը, հնարամտությունը, տաղանդը, հմտությունը, աշխատասիրությունը: Այստեղ անհրաժեշտ է համեմատություն անցկացնել ժամանակակից կյանքի հետ (մեքենաներ, կռունկներ, ինքնաթիռներ և այլն): Կենդանիների մասին հեքիաթներում կարևոր են դիտումները, էքսկուրսիաները, նկարագրողումները, կիսոն: Մենք պետք է սովորեցնենք, թե ինչպես գրել բնութագրում (հիշենք թե ո՞ր հեքիաթներում և ինչպե՞ս են կենդանիները ցուցադրվում):

1. Երբեք չասենք, որ կյանքում նման բան չի լինում:

2. Հարց տանք՝ ինչո՞ւ: Ի՞նչ է ասում:

3. Հեքիաթի բարոյականությունը չպետք է վերածվի մարդկային հարաբերությունների:

4. Հեքիաթի խոսքը պարզ է, վերապատմումը պետք է մոտ լինի տեքստին (ծիծաղով, խաղով կամ տխրությամբ):

5. Վերապատմում ըստ նկարագրողումների, ըստ նկարային պլանի, ըստ բանավոր պլանի, բայց օգտագործելով հեքիաթի խոսքի առանձնահատկությունները (սկիզբ, կրկնություններ, ավարտ):

6. Կարևոր է կարդալ դեմքերով, սովորաթղթե տիկնիկների ցուցադրում, տիկնիկային ներկայացում, սովերային թատրոն, ձայնագրություններ:

7. Գրատախտակին դուրս գրենք վառ սահմանումներ, բնորոշ արտահայտություններ, որոնք անհրաժեշտ են վերապատմելիս ներածության համար:

8. Խնդիրդենք՝ ո՞րն է բնավորությունը, ապացուցենք պատճառաբանված օրինակներով և տեքստի բառերով:

9. Հեքիաթի մեջ կարևոր է ինտոնացիան, արտահայտության պայծառությունը:

Ուսուցման պրակտիկայում հեքիաթների ընթերցումը հաճախ միաչափ է՝ առանց հաշվի առնելու այս ժանրի գրական առանձնահատկությունները, ինչի արդյունքում երեխաները սովորում են ոչ թե «հեքիաթային աշխարհի» բովանդակության խորությունը, այլ դրա փոխաբերական բնույթը և ոչ թե դրա մեջ թաքնված բարոյական ուսուցիչական իմաստը, այլ միայն սյուժեն, որը հաճախ բառացիորեն կապում են իրականության հետ:

Ցանկացած հեքիաթում գլխավորը կարող են ըմբռնել տարրական դասարանի աշակերտները, եթե ուսուցիչը, հեքիաթների ընթերցումն ուղղորդելիս ապավինի նրանց գրական առանձնահատկություններին և հետևողականորեն ձևավորի անհրաժեշտ հմտություններ, որոնք կարևոր են աշակերտների գրական զարգացման տեսանկյունից:

Ի՞նչ է ներառված հեքիաթի «գրական հիմքեր» հասկացության մեջ: Ժողովրդական հեքիաթը, գրական հեքիաթը ստեղծում է իր առանձնահատուկ «հեքիաթային աշխարհը»: Այն ծավալուն է, տեղեկատվական և հատուկ մշակված: «Ծավալ» հասկացությունը ներառում է նշանների և մասերի քանակը, «ձև» հասկացությունը՝ բարդ և անբարդ, կապված և կապ չունեցող բանահյուսական ավանդույթի հետ, պատմողական, բանաստեղծական, դրամատիկական:

Այս հատկանիշները կարևոր են ոչ միայն գեղարվեստական հատկանիշների, այլև հոգեբանական ու մանկավարժական առումներով: Դրանք օգնում են ավելի լավ հասկանալ ու նկարագրել «ֆանտաստիկ աշխարհը»:

«Հրաշալի աշխարհը» օբյեկտիվ, գործնականում անսահմանափակ, բովանդակալից աշխարհ է, որը պիտի հասու դառնա աշակերտներին:

Տարրական դասարանի աշակերտների մեջ պետք է զարգացնել

1. Հեքիաթի կոնկրետ սկիզբը տեսնելու ունակություն՝ սկիզբ և երջանիկ ավարտ լավ հերոսների համար

2. Գործողության առասպելական վայրն ու ժամանակը որոշելու ունակություն

3. Տեքստի հետ աշխատելիս՝ գործողությունների զարգացման մեջ շրջադարձային կետ գտնելու ունակություն, որը հնարավորություն է տալիս հետևել կերպարների փոփոխություններին

4. Կերպարների վարքագծի տարրական գնահատական տալու ունակություն

5. Կախարդական առարկաներ և կախարդական արարածներ գտնելու և անվանելու ունակություն, որոշելու նրանց տեղն ու դերը սյուժեի զարգացման մեջ, բարու կամ չարի գործառույթը կերպարների նկատմամբ:

Այս հմտությունները ձևավորելու համար «հրաշալի աշխարհով» հեքիաթ կարդալը պետք է կազմակերպել այնպես, որ ստեղծագործության սկզբից մինչև վերջ երեխաները գտնվեն որոնման իրավիճակում, պարբերություններով կարդան հեքիաթը, հասկանան. հեքիաթային գործողություն և հերոսների գործողությունները՝ ըստ «սյուժեի հանգրվանների»:

Նախնական ընկալման մեջ շատ բան կախված է մեզանից: Ինչ-որ տեղ պետք է փոխել ձայնի ինտոնացիան, դեմքի արտահայտությունը, դադարը:

Չեքիաթներին ծանոթանալուց հետո կարող եմք հանձնարարել նկարել հիշարժան դրվագ՝ տեսնելու համար, թե ինչն է գրավել երեխաների ուշադրությունը:

«Չրաշալի աշխարհի» առանձնահատկությունները հաշվի առնելն օգնում է մեզ երեխաների մեջ ձևավորել անհրաժեշտ հմտություններ, ազդել երեխայի հուզական և բարոյական ոլորտի վրա:

Արդեն նախնական ընկալումից հետո երեխաները ցույց են տալիս իրենց համակրանքն ու հակակրանքը հերոսների նկատմամբ:

Չեքիաթի վրա աշխատանքը կատարվում է այնպես, ինչպես պատմությունների վրա, բայց հեքիաթներն ունեն իրենց առանձնահատկությունները:²

Սովորաբար հեքիաթ կարդալուց առաջ անցկացվում է փոքրիկ նախապատրաստական զրույց

Նախքան կենդանիների մասին հեքիաթներ կարդալը, խորհուրդ է տրվում հիշել կենդանիների սովորությունները, ցույց տալ այս կենդանիների նկարագրողումը եթե երեխաների մոտ կարդում են բնության մասին հեքիաթ, ապա օգտագործվում է էքսկուրսիայի նյութը, բնության օրացույցների գրառումները, այսինքն՝ դիտարկումներն ու փորձը:

Սովորաբար կենդանիների մասին հեքիաթ կարդալը նախապատրաստություն չի պահանջում, սակայն երբեմն պետք է զրույցի ընթացքում հիշեցնել կենդանիների սովորությունների ու սովորությունների մասին:

Չեքիաթի վրա աշխատանքը պետք է կատարվի այնպես, ասես դա ռեալիստական պատմություն է, առանց բացատրելու, որ «այդպես չի լինում կյանքում», որ դա գեղարվեստական է:

Չեքիաթը կարող է օգտագործվել բնութագրեր և գնահատականներ կազմելու համար, քանի որ հեքիաթի հերոսները սովորաբար հանդիսանում են մեկ կամ երկու բնորոշ հատկանիշների խոսնակներ, որոնք հստակորեն բացահայտվում են նրանց գործողություններում:

Ժողովրդական հեքիաթի առանձնահատկությունն այն է, որ այն ստեղծվել է պատմելու համար: Ուստի արձակ հեքիաթները վերապատմվում են հնարավորինս մոտ տեքստին: Պատմությունը պետք է արտահայտի չլինի. Դրան պատրաստվելու լավ միջոցը դեմքերով հեքիաթ կարդալն է: Չեքիաթների բեմադրությունը դասից դուրս օգնում է արտահայտել հեքիաթային կերպարը, զարգացնում է երեխաների խոսքն ու ստեղծագործական կարողությունը:

Չեքիաթը նաև օգտագործվում է պլաններ կազմելու վերաբերյալ ուսումնական աշխատանքի համար, քանի որ այն հստակորեն բաժանված է տեսարանների. հատակագծի մասերը, վերնագրերը հեշտությամբ կարելի է գտնել հեքիաթի տեքստում:

² <https://forum.armedu.am/forum/%D5%AF%D6%80%D5%A9%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6-%D5%B8%D5%AC%D5%B8%D6%80%D5%BF/%D5%B4%D5%A1%D5%BD%D5%B6%D5%A1%D5%A3%D5%A5%D5%BF%D5%AB-%D5%A1%D5%B6%D5%AF%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6/%D5%BF%D5%A1%D6%80%D6%80%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6-%D5%A4%D5%BA%D6%80%D5%B8%D6%81/148904-%D5%B0%D5%A5%D6%84%D5%AB%D5%A1%D5%A9%D5%AB-%D5%B8%D6%82%D5%BD%D5%B8%D6%82%D6%81%D5%B8%D6%82%D5%B4%D5%A8-%D5%BF%D5%A1%D6%80%D6%80%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6-%D5%A4%D5%A1%D5%BD%D5%A1%D6%80%D5%A1%D5%B6%D5%B8%D6%82%D5%B4>

Յեքիաթը վերլուծելիս չպետք է կենտրոնանալ այն բանի վրա, որ դրա մեջ ինչ-որ բան հորինված է, այլ պետք է վերանում է հեքիաթի հմայքը:

Յեքիաթի բովանդակությունը մշակելուց, դրա ամբողջական վերլուծությունից հետո հեքիաթը պետք է կարդալ ըստ դերերի: Արտահայտիչ ընթերցանությունը, դերերով կարդալը միշտ հաճույք է պատճառում երեխաներին, հեշտացնում է հեքիաթի բնորոշ հատկանիշների յուրացումը՝ խոսակցական լեզուն, կրկնությունները, հատուկ ռիթմերը:

Յեքիաթ կարդալու հետ կապված կարելի է պատրաստել տիկնիկներ, դեկորացիաներ տիկնիկային թատրոնի համար, կենդանիների արձանիկներ և մարդկանց՝ սովորների թատրոնի համար:

Տարրական դիտարկումները պետք է կատարվեն հեքիաթի բաղադրության առանձնահատկությունների վերաբերյալ, քանի որ այդ դիտարկումները մեծացնում են հեքիաթի մասին երեխաների ընկալման գիտակցությունը:

Արդեն I – II դասարաններում երեխաները հանդիպում են եռակի կրկնության հեքիաթային հնարքներով և նկատում, որ դա օգնում է հիշել հեքիաթը:

Յեքիաթի հետ աշխատելիս (երեխաների համար կարդալը, մեծահասակների կողմից բարձրաձայն կարդալը, հեքիաթները վերապատմելու և այլ տեսակների թարգմանելու տարբեր ձևեր) անհրաժեշտ է նշել դրա առանձնահատկությունները, երեխաների հետ միասին հասնել դրա իմաստին, լայնորեն օգտագործել հեքիաթը: Յեքիաթը որպես երեխաների գեղագիտական դաստիարակության աղբյուր և նրանց արվեստը վայելելը:

(Բանավոր) նկարչության ընդունումը կօգնի երեխաներին նկատել բնորոշ դետալը, հասկանալ հիմնական գաղափարը:

Յեքիաթն ուսումնասիրելու ամենաապահով միջոցը այն բեմադրելն է: Դրան նպաստում է երկխոսություններով հեքիաթի հագեցվածությունը:

Մեծահասակների ղեկավարությամբ երեխաների կողմից հեքիաթի սյուժեի հիման վրա սցենարների պատրաստում. Այս աշխատանքը հեքիաթը ընկալելու հուսալի միջոց է:

Յեքիաթներ կարդալիս ինտոնացիան մեծ նշանակություն ունի: Սխալ ինտոնացիան «ոչնչացնում է հեքիաթային աշխարհի պատրանքը»: Յեքիաթը դառնում է ձանձրալի, անհետաքրքիր, անգույն, և անհետանում է նրա խառնվածքը, անձի արտացոլումը, իմաստային յուրահատուկ երանգները:

Յեքիաթի խոսքը պարզ է, վերապատմումը պետք է մոտ լինի տեքստին (ծիծաղով, խաղով կամ տխրությամբ):

Վերապատմում ըստ նկարագրողումների, ըստ նկարի պլանի, ըստ բանավոր պլանի, բայց օգտագործելով հեքիաթի խոսքի առանձնահատկությունները (սկիզբ, կրկնություններ, ավարտ):

Գրատախտակին դուրս գրենք վառ սահմանումներ, վերապատմելու համար անհրաժեշտ բնորոշ արտահայտություններ:

Կարևոր են դեմքերով կարդալը, սովորաթղթե տիկնիկներից ուղադրումը, տիկնիկային ներկայացումը, սովորների թատրոնը, աուդիո ձայնագրությունները: Խնդիր դնելու համար, որն է բնավորությունը, ապացուցենք մեր պատճառաբանությամբ և տեքստի բառերով:

Բառերի, արտահայտությունների, դարձվածքաբանական միավորների վրա անհրաժեշտ է բառապաշար:

Այսպիսով, վերոնշյալ հատկանիշները բնութագրում են հեքիաթների ուսուցման մեթոդաբանությունը: Սակայն շատ կարևոր է հիշել, որ տարբեր ժանրերի հեքիաթները պահանջում են անհատական և առանձնահատուկ մոտեցում և ուսուցում: Օրինակ՝ ժողովրդական հեքիաթները հեղինակայինից տարբերվում են նրանով, որ հեքիաթագիրները հաճախ օգտագործում են

ժողովրդական հեքիաթների մոտիվներ կամ ստեղծում իրենց ինքնատիպ հեքիաթները: Վերլուծելով իրականությանն կատմամբ վերաբերմունքը ժողովրդական հեքիաթում և գրականության մեջ՝ կարելի է հստակ սահմանագիծ անցկացնել բանահյուսությանը բնորոշ մտածողության ձևերի և հեքիաթասացների մտածողության ձևերի միջև: Նաև տարբեր օրենքներ են ընկած բանահյուսության և գրականության պոետիկայի հիմքում:

Չեքիաթը զարգացնում է դպրոցականների արժեքային դատողությունները. Չեքիաթի վերլուծության ընթացքում երեխաները բազմիցս բախվում են հարցի՝ ի՞նչն է ամենազնահատվածը մարդկանց մեջ, ինչի համար է պատժվում և ինչի համար է խրախուսվում, ինչո՞ւ են հեքիաթների որոշ հերոսներ նույնիսկ օգնության հասնում բնության ուժերին: Չեքիաթները դրական բարոյական ուսմունքների մեծ ներուժ են պարունակում: Չեքիաթների ուժը նրանց ակտիվ, արդյունավետ կենտրոնացումն է հաղթանակի, ճշմարտության, նրանց գլխավոր ավարտի վրա, որը հատկապես տպավորում է երեխաներին, նրանց աշխարհայացքը:

ԳԼՈՒԽ 2

Յեքիաթի բեմականացումը որպես երեխաների հոգեբանության վրա դրականորեն ազդող մեթոդ

Յեքիաթները հարուստ նյութ են երեխաների բարոյական դաստիարակության համար: Չարմանալիչ է, որ դրանք այն տեքստերի մի մասն են, որոնցով երեխաները ընկալում են աշխարհի բազմազանությունը:

Շատ կարևոր փաստի վրա պետք է ուշադրություն դարձնենք:

Յեքիաթները և հատկապես ժողովրդական հեքիաթները դաստիարակչական շատ հզոր ուժ ունեն, ուստի այդ ուժը ընկալելու և փոխանցելու համար պիտի մեր գործնական փորձը երեխաների հետ զգուշորեն իրականացնենք: Ժողովրդական հեքիաթներն ունեն շատ կարևոր գաղափարներ.

1. Մեզ շրջապատող աշխարհը կենդանի աշխարհ է: Ե՛վ բույսերը, և՛ կենդանիները, և՛ մարդու կողմից ստեղծված առարկաները ցանկացած պահի կարող են խոսել մեզ հետ: Այս գաղափարը կանորվում է շրջակա աշխարհի հանդեպ հոգատար վերաբերմունք ձևավորելու համար:

2. Շրջակա աշխարհի օբյեկտները գործում են ինքնուրույն, տնօրինում իրենց սեփական կյանքը, ինչը ձևավորում է այն գաղափարը, որ պետք է դիմացինին ճանաչել և ընդունել այնպիսին, ինչպիսին նա կա:

3. Բարու և չարի կռվում հաղթում է բարին: Սա լավատեսական գաղափար է, որը նպաստում է հոգու ուժին, առույգությանը և դեպի դրական ուղղված զարգացմանը:

4. Ամենաարժեքավորը ձեռք է բերվում փորձություններից հետո, իսկ ինչ տրվել է հենց այնպես, կարող է կորչել: Այս գաղափարը կարևորում է համբերատարության որակի առկայությունը, օգնում նպատակին հասնելու մեխանիզմների ձևավորմանը:

5. Մենք շրջապատված ենք օգնականներով, և նրանք ձեռք են մեկնում մեզ այն ժամանակ, երբ դժվարանում ենք ինքնուրույն դուրս գալ ստեղծված իրավիճակից: Այս գաղափարը նպաստում է վստահության ձևավորմանը՝ վստահություն սեփական անձի և դիմացինի հանդեպ: Նշված բոլոր գաղափարները շատ կարևոր են և կարող են **բեմականացվել**:

Յեղիևակային գեղարվեստական հեքիաթները ավելի կերպարային են, արտահայտիչ ու հուզումնալից, քան ժողովրդական հեքիաթները: Այն ամենը, ինչ ասվել է ժողովրդական հեքիաթների համար, կարելի է վերագրել նաև հեղիևակայիններին: Յարկ ենք համարում նշել, որ ժողովրդական և հեղիևակային հեքիաթներից սերունդներով փոխանցվում և պահպանվում են նրանք, որոնք անհատական հասցեագրմամբ շոշափում են մարդկանց համար կարևոր հոգեբանական մեխանիզմներ, նպաստում են երեխայի անձի հասունությանը, երեխաների և մեծերի փոխհարաբերությունների ձևավորմանը, ճգնաժամային իրավիճակներում ելքեր գտնելուն: Յետաքրքրական է, որ հեղիևակային հեքիաթներից նման ներուժ ունեն այն հեքիաթները, որոնք ստեղծված են ժողովրդականների կանոններին և սկզբունքներին համապատասխան, այսինքն՝ այնպիսիները, որոնք իրենց մեջ կրում են հեղիևակի անձնային նվազագույն դետալներ և ընդհանուր իմաստով անհատական են: Այստեղից էլ Գրիմ եղբայրների, Շարլ Պերոյի, Պուշկինի, Ադայանի ու Թումանյանի հեքիաթների և Յանս Անդերսենի որոշ հեքիաթների մեծ ճանաչումը:

Յեքիաթն անբաժանելի է գեղեցկությունից, նպաստում է գեղագիտական զգացմունքների զարգացմանը:

Յեքիաթները ձևավորում են աշխարհայացք, որը հատկապես տպավորվում է գործնական կիրառություններով:

Կարդացած և վերլուծած հեքիաթը այլ տպավորություն է թողնում, բեմականացրած հեքիաթը՝ այլ: Եթե մենք նպատակ ենք դրել երեխաների մեջ սերմանել արդարության զգացողություն, վատի ու խորամանկի մասին ճանաչողություն, ժողովրդական մտածողություն, ապա մենք ջանք չպիտի խնայենք այդ ամենը երեխաների միջոցով ներկայացնելու, հնարավորություն պիտի տանք երեխաներին այդ ամենը զգալու և ներկայացնելու, մտնելու դերի մեջ:

Այս տեսանկյունից հատկանշական է Ղազարոս Աղայանի «Յայելի» հեքիաթը, որը վերոնշյալ հատկանիշների ամբողջացումն է:

Յեքիաթում առկա են մարդկային տարբեր բնավորություններ, տարբեր խավերի ներկայացուցիչներ, նրանք անընդհատ բախման մեջ են թե՛ մտածելակերպի, թե՛ ապրելակերպի և թե՛ գործողությունների առումով:

Երեխաները, խաղալով իրենց դերը, ականայից դառնում են մեծ հերոսներ, ովքեր ունեն բնավորության շեշտված գծեր: Յեքիաթում գործող գյուղացին, վաճառականը, արքան և մյուս հերոսները հավաքական բնավորություններ են, որոնք ներկայացրողները դառնում են երեխաները:

Յայելի հեքիաթը պատմում է մի թագավորության մասին որտեղ երբևէ հայելի ոչ ոք չէր տեսել:

Մի գյուղացի բուրդն առած գնում է շուկա՝ վաճառելու և ճանապարհին հանդիպում է մի վաճառականի: Վաճառականը շատ ճարպիկ ու խորամանկ է լինում և համոզում է գյուղացուն, որ բուրդը փոխանակի հայելու հետ: Գյուղացին, հայելու մեջ նայելով և իր պատկերը տեսնելով, կարծում է, թե իր վաղամեռիկ հոր նկարն է տեսնում: Խեղճ մարդը իր բուրդը տալիս է և փոխարեն հայելին վերցրած գնում տուն, որտեղ կինը նայում իրեն է տեսնում ու խանդում ամուսնուն՝ մտածելով, թե նրա սիրուհու նկարն է, մայրն է նայում, իրեն է տեսնում, կռիվ է սկսվում և խեղճ գյուղացուն կինը տանից դուրս է հանում:

Յայելին գլորվում է գյուղացու ձեռքից ու գնում թագավորության մեջ: Ով նայում է հայելու մեջ, իր պատկերն է տեսնում: Խաբարն հասնում է թագավորին: Թագավորն իր պատկերին է նայում ու կարծում, թե մի մարդ է դա, որ աչքն իր գահին է տնկելու մի մարդակեր գազանի կնամանի, բայց գիտենք, որ հայելու մեջ թագավորն իրեն է տեսնում: Այս հեքիաթով Ղազարոս Աղայանը ուզում է ասել, որ ամեն ոք, եթե իրապես նայի իր հոգու խորքերը, կտեսնի իր իրական պատկերը:

Առաջին հայացքից այս ամենը բեմադրելը դժվար է թվում, սակայն երեխաները ավելի հեշտ են ընտելանում նոր միջավայրին (հեքիաթի ընթերցումից անցում բեմականացման): Երեխաները իրապես ընկալում են միջավայրը և սկսում են գնահատական տալ իրավիճակներին: Սկսում են համակրել և կարեկցել գյուղացուն, զգուշանալ վաշխառուից, դատապարտել մեծամտությունն ու ազահությունը: Երբ այս հատկանիշները ձևավորվում են երեխաների մեջ, նրանք ձգտում են գործողությունների և դերախաղի: Բեմականացումը ուսուցման լավագույն և արդյունավետ տարբերակն է դառնում: Յեքիաթի բեմականացման շնորհիվ երեխան աշխարհը սովորում է ոչ միայն մտքով, այլ նաև սրտով՝ կապվելով նաև իր դերին: Նրա կարծիքով հեքիաթը հայրենիքի, մարդկանց

հանդեպ սիրո և դաստիարակության բեղմնավոր և անփոխարինելի աղբյուր է: Փաստորեն հեքիաթը դառնում է թերապիա՝ բեմականացման տեսքով:

«Չեքիաթաթերապիայի հիմնական մեթոդը հանդիսանում է բարոյական կողմնորոշիչների ձևավորումը, երեխայի, պատանու կամ մեծահասակի հոգում Ստեղծարարիզարգացմանխթանումը: Չեքիաթները կարող են օգտակար լինել հոգեբանական այնպիսի պրոբլեմների հետ աշխատանքում, ինչպիսիք են .

- Սեփական անձի հանդեպ բացասական վերաբերմունքը
- Ագրեսիայի անկառավարելի բռնկումները
- Միայնակության զգացողությունը
- Սեփական զգացմունքները չգիտակցելը...»:³

Չեքիաթների հետ հաղորդակցման-բեմականացման գործընթացում երեխայի մոտ ի հայտ են գալիս պատկերացումներ որոշակի կերպարների վերաբերյալ և համապատասխան սոցիալական սպասումներ ապագայում նմանատիպ կերպարներից նմանատիպ վարքային մոդելների ցուցադրման վերաբերյալ և այդ կերպարների մոտ անձնային համապատասխան բնութագրիչների առկայության մասին: Այսպես, անձը դեռ անձնային զարգացման վաղ փուլերից պատկերացում է կազմում կանանց և տղամարդկանց, թագավորների և հպատակների, հերոսների և թշնամիների, միամիտի և խորամանկի, բարու և չարի մասին::

Չեքիաթը թույլ է տալիս պարզեցնել իրականությունը և դրանում գոյություն ունեցող հազարավոր հակասություններ հասցնել բարու և չարի ամենապարզ պայքարի ձևին: Չեքիաթում աշխարհը հասկանալի է և ամբողջությամբ ճանաչված: Չեքիաթում միշտ հնարավոր է գտնել «ո՞րն է լավը, և ո՞րն է վատը» հարցերի պատասխանները: Միջերում և հեքիաթներում շրջապատող աշխարհը երեխային ներկայանում է որպես հասկանալի և ճանաչված, այդ պատճառով էլ չի վախեցնում նրան: Այդ պատճառով էլ նա անկաշկանդ խաղում է իր դերը: Այն պաշտպանում է երեխային դաժան իրականության հետ առճակատ բախումից: Պատահական չէ, որ նախադպրոցական տարիքում հեքիաթը աշխարհի ճանաչման ամենահասանելի միջոցն է, երեխան հուզական տպավորություններ է ստանում աշխարհի, բնության, տարբեր երևույթների մասին:⁴

Չեքիաթը ունի իռացիոնալ արմատներ: Չեքիաթի պահպանման աղբյուր են մարդկային հույզերն ու զգացմունքները, որոնք էլ սնում են այն: Առանց հույզերի չի կարող լինել կարեկցանք հերոսի հանդեպ, նույնականացում հերոսի հետ, որն էլ արդյունավետ վարքային մոդելների յուրացման կարևոր պայմանն է:

Բեմականացումը դառնում է հեքիաթի մեկնաբանման հետաքրքիր և յուրօրինակ տարբերակ: Չեքիաթի բեմականացումը երեխաներին տեղափոխում է այլ աշխարհ, դարձնում անկաշկանդ: Դասարանը կամ դահլիճը վերածվում է հեքիաթային աշխարհի, որտեղ անհնարը դառնում է հնարավոր, պարզ, սովորական և մատչելի: Զուգականության և աշխարհընկալման տեսանկյունից հեքիաթը շատ մոտ է դառնում երեխային: Երեխային հարմար է բեմականացված հեքիաթի ոճը, նա դեռ չի կարողանում տրամաբանորեն մտածել, և հեքիաթը երբեք չի հոգնեցնում նրան ինչ-որ տրամաբանական դատողություններով: Երեխան չի սիրում, երբ իրեն խրատում են, և հեքիաթը չի սովորեցնում անմիջականորեն, այլ առաջարկում է

³https://www.researchgate.net/profile/Gayane-Ghazaryan/publication/324831415_Hekiataterapia/links/5dc7f580a6fdcc5750395064/Hekiataterapia.pdf

⁴

<http://parents.disabilityinfo.am/%D5%B0%D5%A5%D6%84%D5%AB%D5%A1%D5%A9%D5%A1%D5%A2%D5%B8%D6%82%D5%AA%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6-%D5%A5%D6%80%D5%A2-%D6%87-%D5%AB%D5%B6%D5%B9%D5%BA%D5%A5%D5%BD-%D5%AF%D5%AB%D6%80%D5%A1/>

կերպարներ, որոնք վայելում է երեխան և աննկատ ձևով տիրապետում իր համար կարևոր կենսական տեղեկություններին: Յեթնամյա բեմականացման օգնությամբ երեխան առաջ է քաշում և լուծում բարոյականության խնդիրներ: Յեթնամյային հերոսներն ունեն հստակ բարոյական կոմսորոշում: Նրանք կամ լավն են, կամ վատը: Դա կարևոր է չարն ու բարին սահմանազատելու, սեփական զգացմունքները դասակարգելու, համակրելին ու անհամակրելին առանձնացնելու համար: Երեխան իրեն սովորաբար նույնացնում է դրական հերոսի հետ:

ԵՂՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով, հետազոտելով հեքիաթների դերն ու նշանակությունը տարրական դասարանի աշակերտների հոգեբանության վրա կարևոր թեման, հանգեցինք այն եզրակացության, որ յուրաքանչյուր հեքիաթ երեխաներին մատչելի լեզվով նրանց կյանք է սովորեցնում: Յեթնամյային հիմնական նպատակն է զարգացնել երեխայի երևակայությունը և ստեղծագործական պոտենցիալը: Մանկական հեքիաթները ընդլայնում են երեխայի բառապաշարը, օգնում են ճիշտ և տրամաբանական խոսք կազմել: Կարևոր է նաև այն, որ հեքիաթները երեխայի խոսքը դարձնում են ավելի Էմոցիոնալ և պատկերավոր: Ձևավորվում է հարցերը ճիշտ ձևակերպելու ունակություն:

Ուսումնասիրությունը մեզ թույլ տվեց հասկանալու, որ տարրական դասարանում հեքիաթը երեխաների համար գոյություն ունեցող միակ իրականությունն է: Յեթնամյա ունի աշխարհաճանաչողական նշանակություն: Երեխաների համար դժվար է ընկալել իրականությունը, ուստի այն նրանց մատուցվում է հեքիաթի միջոցով: Նրանք իրենց շրջապատին ծանոթանում են հեքիաթների միջոցով: Յեթնամյա է սկսվում երեխայի ծանոթությունը արտաքին աշխարհի հետ: Ցանկացած հեքիաթ պատմություն է մարդկանց փոխհարաբերությունների, մեր կյանքում գործող օրենքների մասին: Միաժամանակ այդ բոլորը ներկայացվում են երեխայի համար հասկանալի լեզվով: Յեթնամյա շնորհիվ զարգանում է երեխայի երևակայությունը և ստեղծագործելու

ունակությունը:

Լավ հեքիաթը կյանքի ծնունդ է՝ խաղ, արկած, հրաշք, ճակատագիր... հեքիաթի թեմաները անվերջ են: Երեխան ակամա այն տեղ գտնում է իր կյանքին համապատասխան իրավիճակներ, փորձում է իրեն նույնացնել համարձակ և քաջարի հերոսների հետ:

Մեծահասակները, ցանկանալով երեխայի հետ խոսել իրենց դժվարությունների մասին կամ ինչ-որ բան հուշել, դժվարանում են համապատասխան բառեր գտնել, վախենում են, որ երեխան ճիշտ չի հասկանա իրենց: Այդ իրավիճակից ելքն այն է, որ մեծահասակը երեխայի հետ ընկղմվի երևակայության և կախարդանքի աշխարհը, իսկ գործնական ամենալավ օգնականը

հեքիաթային պատմություններն են:

Հարյուրամյակներ շարունակ մարդիկ ունեցել են շատ բարձր բարոյական և հոգևոր զարգացածության հասած առաջնորդներ, որոնք իրենց գիտակցությամբ անհամեմատ ավելի առաջ են եղել ժամանակակիցներից, նրանք իրենց առաքելությունն են համարել ուղղորդել և սատարել մարդկանց: Ուստի, հաշվի առնելով տեղային և ժամանակաշրջանին բնորոշ առանձնահատկությունները, նրանք

ընտրել են տարբեր միջոցներ: Իմաստությունը մարդկանց փոխանցելու ձևերից մեկն

էլ եղել է այն, ինչը հետագայում կոչվեց ազգային ավանդություն:

Այսպիսով յուրաքանչյուր հեքիաթ ունի դաստիարակչական հզոր արժեք և բարոյական կարևոր սկզբունքներ, որոնք ոչ թե ներկայացվում են իբրև քարոզ, այլ արտահայտվում են հերոսների արարքների, խոսքերի միջոցով: Աննկարագրելիորեն

մեծ է երեխայի հոգու, զգացմունքների և համոզմունքների վրա հեքիաթի թողած ազդեցությունը: Ինչպես հանրաճանաչ իտալացի գրող Ջանի Ռոդարին է նշում, հեքիաթը երեխային պետք է կողմնորոշվելու, իրեն ուսումնասիրելու, իր հնարավորությունները չափելու, գնահատելու համար: Հեքիաթը միաժամանակ տեղծագործական ունակությունների, բանավոր կապակցված խոսքի զարգացման արդյունավետ միջոց է:⁵

Անսահման մեծ է հեքիաթների ինչպես դաստիարակչական, այնպես էլ պատմաճանաչողական և գրական-գեղարվեստական արժեքն ու նշանակությունը: Հեքիաթները ժողովրդի համար միայն ժամանցի առարկա չեն եղել, որոնցով կարելի

էր կարճել ձմռան երկար ու ձանձրալի գիշերները, փարատել ցերեկվա ծանր առօրյայի ճնշիչ տպավորությունը: Հեքիաթները կատարել են հասարակական լայն զանգվածների լավագույն ձգտումների ու իղձերի յուրահատուկ հաղորդիչի դերը, ամրապնդել են նրանց նվիրական ավանդները իրար հաջորդող սերունդների գիտակցության մեջ:

⁵Ջ. Ռոդարի, Ստեղծագործական երևակայության քերականություն, Երևան, 1995, էջ 154

Մարդիկ դարեր շարունակ ոգևորվել են հեքիաթների հերոսների խիզախության, անվեհերության, խելքի ու հնարամտության հիանալի օրինակներով, դժվարությունները հաղթահարելու մեծ կամքով, չքավորներին ու ընկածներին զորավիգ կանգնելու ազնիվ ձգտումով, արդարությունը պաշտպանելու ցանկությամբ:

Յեքիաթը յուրաքանչյուր աշակերտի համար լիարժեք զարգացման ամենամատչելի տարբերակներից մեկն է: Այդպես եղել է, կա ու կլինի: Ճիշտ ընտրած հեքիաթը դրական ազդեցություն կթողնի աշակերտի հուզական ներաշխարհի վրա, կուղղի և կլավացնի նրա պահվածքը, ինչպես նաև կզարգացնի սեփական անձի և ուժերի նկատմամբ հավատը:

Այսպիսով, հեքիաթների միջոցով կարելի է երեխայի մեջ շատ բնավորության, գործելակերպի դրական հատկանիշներ դաստիարակել: Այնտեղ կա բարի և չար ուժերի պայքար, և մշտապես հաղթում է բարին: Կարևորվում է բարությունը, մարդկանց օգնելու պատրաստակամությունը, սերը, կարեկցանքը:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. ԴԱԼԼԱՔՅԱՆ Ա. Ա. Նոր Մտեցումներով... (Մեթոդական օգնություն դասվարին) Կրթության ազգային ինստիտուտի Լուռու մասնաճյուղ
2. Ջ. ՌՈՂԱՐԻ, Ստեղծագործական երևակայության քերականություն, Երևան, 1995
3. ՂԱԶԱՐՅԱՆ Գ. Ջ., ԳԱԼՍՅԱՆ Ա.Ս., ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ Ե.Բ., ՋԵՔԻԱԹԱԹԵՐԱՊԻԱՅԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒ ՊՐԱԿՏԻԿԱ (ուսումնական ձեռնարկ), Երևան, 2015
4. ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԱՆ, Ջեքիաթներ, Էդիթ պրինտ, 2021
5. <http://5.http//parents.disabilityinfo.am/>
6. <https://lusinetonikyanblog.home.blog/2019/06/08/%D5%A5%D6%80%D5%A1%D5%A6%D5%A1%D5%AE-%D5%B4%D5%A1%D5%B6%D5%AF%D5%A1%D5%BA%D5%A1%D6%80%D5%BF%D5%A5%D5%A6%D5%A8-2/>
7. <https://forum.armedu.am/forum/%D5%AF%D6%80%D5%A9%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6-%D5%B8%D5%AC%D5%B8%D6%80%D5%BF/%D5%B4%D5%A1%D5%BD%D5%B6%D5%A1%D5%A3%D5%A5%D5%BF%D5%AB-%D5%A1%D5%B6%D5%AF%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6/%D5%BF%D5%A1%D6%80%D6%80%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6-%D5%A4%D5%BA%D6%80%D5%B8%D6%81/148904-%D5%B0%D5%A5%D6%84%D5%AB%D5%A1%D5%A9%D5%AB-%D5%B8%D6%82%D5%BD%D5%B8%D6%82%D6%81%D5%B8%D6%82%D5%B4%D5%A8-%D5%BF%D5%A1%D6%80%D6%80%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6-%D5%A4%D5%A1%D5%BD%D5%A1%D6%80%D5%A1%D5%B6%D5%B8%D6%82%D5%B4>